

ՄՇԽԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտուն 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է առանձին լիցիւզով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական տեսութիւն.—ՆՆՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայկական համարը. Լրագրական երկու ուղղութիւն. Կրթիկ չը ճանաչող առևտուր. Նամակ Շուշուց. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀՈՒՍՏՈՒՆՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Սպառող ընկերութիւններ

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական մամուլը առանձին ուշադրութիւն նուիրեց ուսուսաց կառավարութեան պաշտօնական հաղորդագրութեանը, որ վերաբերում էր Մակեդոնիայի գործերին: Մինչև այդ հաղորդագրութեան ըստ տեսնելը մամուլի մէջ երևան էին զայն զանազան ենթադրութիւններ և մեկնութիւններ, որոնք կամ չափազանց ընդարձակ կամ չափազանց սահմանափակ դեր էին վերագրում ուսուսացական համաձայնութեան:

Այժմ պարզ է, որ երկու մեծ պետութիւնները համաձայնութիւն են կայացրել թէ իրանց անմիջական ներգործութեամբ և թէ եւրօպական միւս մեծ պետութիւններին գործակցութեամբ ազդել թիւրքիայի վրա մոցնելու Մակեդոնիայում հիմնական վարչական ընդհանրութեան և այդպիսով խառնակութիւնների և բարդութիւնների առաջն առնել:

Հեռագիրներից յայտնի է, որ եւրօպական միւս մեծ պետութիւնները համաձայնութիւն տուին ուսուսացական առաջարկութիւններին և միացան այն գիտնականներին, որ արել էին Ռուսաստանի և Աւստրիայի գիտնականները Գ. Պոլսում: Սուլթանը իր կողմից ընդունեց ընդհանրական ծրագիրը: Այդպիսով ծագած հարցի առաջին շրջանը արդիւթեամբ վերջացաւ. զիսկ մնացորդական բանակցութիւնը նպաստաւոր վախճան ստացաւ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՊԱՌՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գոյութեան կոնքրէ մի անվերջ շղթայ է, որ իր ետեւից քաշում-տանում է բոլոր կենդանի արարածներին: Տնտեսական մրցումը մի ուսուցիչ գործոն է, որ միշտ առաջ է մղում մարդկային կեանքը, որ միշտ պատճառ է դառնում պէտքերի երևոյթների:

Նայեցէք այդ կուրի, և դուք կը տեսնէք, թէ որքան մեծ ոյժ է հաշվաւոր նրա հոսանքին զիմանալու համար: Նայեցէք այդ մրցումը, և դուք հասկանաք, թէ որքան եռանդ պիտի գործադրէ մարդ արարածը—իր գոյութիւնը պահպանելու համար:

Սակայն այդ ոյժն ու եռանդը աւելի ազդու, աւելի արդիւնաւէտ կը լինեն, եթէ նպատակայարմար ձևով գործադրվեն:

Ան այդ տեսակ մի ձև է համաշխատակցութիւնը, որ օգուտի նման միացնում է միեւնոյն տնտեսական պայմաններում գտնվող անհատներին և նրանցից կազմում մի խոշոր ոյժ:

Նոր ժամանակի ծնունդն է համաշխատակցութիւնը: Նա գոյութիւն է ունեցել շատ հին ժամանակներում: Նոյն-իսկ վայրենի մարդիկ զօրաւոր քաղաքներում զիմել են նրա օգնութեանը. իբրև ապացոյց բաւական է յիշել հին օրոքներին ու ձկնորսներին, որոնք միասին էին աշխատում, միասին էին անպատճառ խորհրդներ յիշում, ձկներ ու կենդանիներ որուսում: Ժամանակի ընթացքում, տնտեսական կենսիկի ու քաղաքակրթութեան ազդեցութեան տակ, հետզհետեւ զարգացել է համաշխատակցութեան գաղափարը և աւելի բարդ ձևեր ընդունել: Իսկ վերջին դարերում միմեանց ետեւէից հրապարակ են գալիս մի շարք անհատներ,

Մնում է իրագործութիւնը: Մնում է, որ թիւրքիան կատար ածէ այն խոստումները, որ նա տուեց, մոցնէ ընթացիկ Մակեդոնիայում և հանդարտեցնէ ազգաբնակչութեան յուզված մտքերը: Այդ խոստումների կատարումը կարող է տեղի ունենալ և անմիջապէս և զանազակերպով—մի քանի շաբաթում, մի քանի ամսում և մի քանի տարիներում: Ահա այժմ այդտեղ է հարցի լուծման երկրորդ և պատասխանատու շրջանը: Եթէ ընթացիկ մոցնելը զանազակութեան հանգիստ է նորից ծագեն անհամաձայնութիւններ և հարցապնդումներ թիւրքիայի և պետութիւնների մէջ, այն ժամանակ Մակեդոնիայում դարձեալ կարող են առաջ գալ խլրտումներ, որոնք առաջ կը բերեն բարդութիւններ:

Ռուսաց հաղորդագրութիւնը բարեկամական խորհուրդ է տալիս Բալկանեան թերակղզու յուզված ազգաբնակչութեանը չը խրախուսել յեղափոխական շարժումներ և յոյս չը դնել, որ այդ միջոցով առաջ բերած խառնակութիւնները պաշտպանութիւն կը գտնեն Ռուսաստանի կողմից: Ռուսաց կառավարութեան այդ յայտարարութիւնը չէրքում է այն ենթադրութիւնները, որոնք լսվում էին քաղաքական շրջաններում, որ իբր թէ մակեդոնական կոմիտեաների գործունէութիւնը համաշխարհային կողմից: Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը որոշակի կերպով զգուշացնում է, որ կոմիտեաների յեղափոխական գործունէութիւնը ոչ մի պայտպանութիւն չի գտնի Ռուսաստանի կողմից:

Թիւրքիան պէտք է գնահատէ այդ յայտարարութիւնը: Նա պէտք է հասկանայ, որ պետութիւնների միջամտութեան միակ շարժառիթն է բարեբեղ նրա հպատակների վիճակը, ամենևին չը շօշափելով ոչ թիւրքիայի ամբողջութեան և ոչ նրա

որոնք ամեն կերպ աշխատում են տնտեսական պէտք ու գործնականագէտ տարածել համաշխատակցութիւնը ժողովրդի զանազան խաւերում: Անա անգլիացի Բոքլերտ Օվէնը (ծն. 1771 թ.), որ Նիւ-Լանքալում հիմնած իր օրինակելի գործարանում կազմում է (1814 թ.) մի «Համաշխատակցող ընկերութիւն» և ապա ամեն կերպ արծարծում այդպիսի ընկերութիւնների օգտակարութիւնը:

Անա ֆրանսիացի Շարլ Գուրիէն (ծն. 1772 թ.), որը իր գրութեանը մէջում պաշտպան է հանդիսանում նոյն գաղափարը:

Անա իտալացի Միսանթոն Վիգանո (ծն. 1806 թ.), բելգիացի Տեյլար դը Պէպ (ծն. 1841), գերմանացի Շուլց Դեյլի—(ծն. 1808 թ.), անգլիացի Վանստոտար Նիլ, ֆրանսիացի Բուլշէն և ուրիշ շատերը, որոնք այս կամ այն ձևով, այս կամ այն տեսակով արծարծում են համաշխատակցութեան գաղափարը:

Այդպիսով աճում է նա և իր ցանցը տարածում աւելի ու աւելի լայն շրջաններում, իր օգտակարութիւնը նկատելի դարձնում աւելի ու աւելի շատ մարդկանց համար:

Համաշխատակցութիւնը, կամ եթէ եւրօպական խոսքով առեւտու լինենք՝ կօօպերացիան (Coopération), չէ ճնշում իր անդամների անհատական ազատութիւնը, չէ ձգտում ուրիշներին շահագործելու և կեղծելու: Ընդհակառակը, նա աշխատում է զանազան ծրագրերով և կուրսերով բարձրացնել տնտեսական կենսիկը, ընդհանուր բարօրութիւն ստեղծելով:

Որքան բազմակողմանի է մարդկային կեանքը, որքան բազմազան են տնտեսական երեւոյթները՝ նոյնքան բազմակողմանի ու բազմազան կարող է լինել համաշխատակցութիւնը: Նա արդէն գործածութիւն է գտել մտաւոր բարոյական և մանաւանդ տնտեսական ասպարէզներում: Եթէ չենք սխալվում, մտաւոր համաշխատակցութիւնը առաջին անգամ սկսեցին իրենց ցանցը 1895 թ. կազմակերպվել մի ընկերութիւն, որի նպատակն է ընդհանուր ոյժերով նպաստել իր անդամներին:

Քաղաքական հեղինակութեան հարցերը: Բայց, արդեօք, թիւրքիան կարող կը լինի գնահատել այդ հանգամանքը և կը մոցնէ պահանջված ընթացիկները:

ՆՆՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Հանդուցեալ Գ. Կարա-Մուրզայի գործը գտնում է շարունակողներու: Անցեալ աշնանը տուեց մի խմբական կոնցերտ նրա եղբայր Պող. Կարա-Մուրզան, այս ամսի 11-ին այդպիսի մի համերգ տուեց պ. Ա. Մամաջանը: Վերջինս կազմել է 35—40 հոգուց մի խումբ՝ բաղկացած երկու սեռի անձնաւորութիւններից, մեծ մասամբ այն երգիչներից, որոնք մասնակցել են արդէն համերգեալ Գ. Կարա-Մուրզայի խմբերում: Սակայն պ. Մամաջանին չէր անդրվել դասաւորել ձայները այնպէս, որ նրանք համաչափ զօրութիւն ունենան: Օրինակի համար, բարիտոնները և տենորները համեմատաբար թույլ էին: Այնուամենայնիւ piano և forte նշանները խումբը կատարում էր բավարար, իսկ տեղ տեղ մինչև անգամ շատ անշուք:

Համերգում երգեց բացի մի քանի օպերայական խմբական կտորներից (Վերդիից, Վագներից և Ռուբենստեյնից, որոնցից վերջի երկուսը բաւական անշուք էին) և պ. Եկմալեանի երկու մեղամաղձոտ հեղինակութիւններից՝ նաև Գ. Կարա-Մուրզայի ժողոված, մշակած և ներդաշնակած 5—6 երգերը, որոնք թէև հասարակութեան առաջ գտան մեծ անդրութիւն, բայց մեզ չը բաւականացրին: Մենք կարծում ենք, որ աւելի լաւ է ընթերցանել անշուք կօպիա, քան ստեղծել անաւոյ օրիգինալ: Ինչպէս երևում է, պ. Մամաջանն էլ այդ կարծիքին է, միայն նրան չէր անդրվել իր միտքը իրագործել: Մի երգում («Օ, նազանըմ») նա, օրինակի համար զիմանալ է փոխում Կարա-Մուրզայի օրանմէն, և ինչ այդ երգի առաջի փոխած մասը ուղղակի ականջ

ի մտաւոր զարգացմանը: Այդ նպատակին հասնելու համար ընկերութիւնը իր անդամների համար ամենաէական գնեցող ձևը է բերում հարկաւոր գրքեր, ամսագիրներ ու թերթեր, հրատարակում է մատենադարանային բնութիւնը, հիմնում է ընթերցարաններ, չլիկ գրադարաններ, կազմակերպում է դասախոսութիւններ, կոնֆերանսներ—մի խօսքով գործադրում է բոլոր այն միջոցները, որոնք կարող են այս կամ այն ձևով նպաստել ժողովրդի մտաւոր առաջադիմութեանը: Այդ ընկերութեան անդամավճարը 5 ֆրանկ է—(մօտ 2 ռուբլի):

«Բարոյական համաշխատակցութեան» գաղափարը բաւական տարածված է Անգլիայում չնորհուրէ Համաշխարհային գաղութների ընկերութեանը: Այդ գաղութների նպատակն է բարձրացնել իր անդամներին բարոյականութիւնը և դրանով նպաստել ընդհանուր բարոյական զարգացմանը:

Նոյնանման գաղափարի համաշխատակցութիւնը գոյութիւն ունի և Միասնաշխարհում, որտեղ հրատարակվում է Կոյն իսկ մի յատուկ թերթ՝ «Գաղափարների համաշխատակցութիւն» խորագրով: Այդ թերթին աշխատակցում են բաւական շնչաւոր անձինք, ինչպէս օրինակ Դէյլի, Դեյլի, Թիլդ, Պասսի, Պիտտ, Բանսէլ, Լեոնիլի է և այլն:

Սակայն ամենաուղղաբաւ ու արդիւնաւատը տնտեսական համաշխատակցութիւնն է, որի գլխաւոր ձևերն են 1) սպառող ընկերութիւնները, 2) սպառող և արդիւնաբերող ընկերութիւնները, 3) փոխառու-խնայողական ընկերութիւնները, 4) արդիւնաբերող ընկերութիւնները և այլն, այդ ընկերութիւնները այնքան օգտակար են, այնքան հետաքրքրաշարժ են, որ արժէ մօտեցնել ծանօթանալ նրանց կազմի ու ծրագրի հետ: Առ այժմ վերջինք «սպառող ընկերութիւնները», որոնց գոյութիւնը աւելի քան ցանկալի է մեր յետաւանց կողմից և իմար:

է ծակում իր աններդաշնակութեամբ, իսկ երկրորդ, չը փոխված մասը հնչում է անհամեմատ ներդաշնակ: Միւս հինգ երգերը—«Ջարթիւր սիրտ իմ», «Ջիմ վզին», «Ջան գիւլում», «Ալազեազ», և «Բամբ որոտան»—կօպիաներ էին, բայց ոչ անշուք և այն հասարակ պատճառով, որ, ինչպէս երևում է, խմբապետը ինքը լաւ ծանօթ չէ օրիգինալի հետ և յայտը գրել է խմբի վրա, որը այդ դէպքում երգում է առանց կօնտրօլի և հետևապէս սխալներով: Օրինակ՝ «Ջարթիւր սիրտ իմ»-ը, երգվեց անհարկի և անախորժ աղաւաղութեամբ, իսկ «Բամբ որոտան» կորցրել էր իր կորովը և զոյնը:

Չը պէտք է մոռանալ, որ ծափահարութիւնները, այն էլ մեզ մօտ, չեն կարող անդրութեան չափ լինել: Ի վերջոյ, պ. Դեմալեանի ձայն մարալը և պ. Մամաջանի «Շողիք ջան»-ը լաւ էին ներդաշնակված եւ լաւ էլ երգվեցին:

Համերգում առանձին և աչքի ընկնող անդրութիւն ունեցաւ երիտասարդ երգիչ պ. Տ. Նալբանդեանը իր քաղցր ձայնով և երգելու նուրբ ձևերով:

Մ—եան

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ՌԴՂՈՒԹԻՒՆ (Նամակ Բագուցից)

Բագուցն այժմ երեք ուսուցիչ լրագիր ունի. մեր հինաւորը «Каспий»-ն, որի չնորհի հայեւրէն թերթերը մշակ դասակարգի մէջ «Հայոց Կասպի» անունն են ստացել, «Баканская Вѣстия» և «Баку» Մի կողմ թողնելով առաջին թերթը, մենք կը ցանկանայինք երկու վերջին թերթերի ուղղութիւնները մասին երկու խօսք տալ:

«Бак. Вѣст.» թերթը այնքան շնորհով է խմբագրվում, որ նրան գուցէ նախանձն մայրաքաղաքի շատ թերթեր, հինգ օրինակ «Варшавская Вѣдомости» և միւսները. բայց հարցը դա չէ, այլ թէ որքան նպատակայարմար են այդ թերթի յօդուածները մեր գաւառի հա-

«Սպառող ընկերութիւններին» նը պատակն է հիմնել սեփական խանութներ և իր անդամներին մատակարարել կենսիկ անհրաժեշտ պիտոյքներն ու նիւթերը ամենաձեւատու պայմաններով: Այդպիսով նրանք կողմնակի կերպով վնասում են վաճառական դասապարանափոխութիւնը: Այս «Վաճառականութիւն»-ը, ասում է Յուրիէն, արդիւնադրօնութեան բնական թշնամին է, նա իբր թէ աշխատում է նպաստել արդիւնագործութեանը, տարածելով նրա արտադրութիւնները, բայց իրականագէտ վնասում է նրան, թանկացնելով գները: Վաճառականը ապրում է արդիւնագործողի հաշուով...»

Բայց միայն արդիւնագործողը չէ տուժում: Վնասի ամենամեծ հարուածը սպառողներին է հասնում, որովհետո զրանք են, որ գնում են ապրանքը, զրանք են, որ վճարում են վաճառականին աւելորդ գումարներ: Շատ օգուտ ստանալու համար վաճառականները երբեմն զիմում են արհեստական միջոցներով—օրինակ միանգամից գնում են վաճառաւորները եղած մարդկ ապրանքը և ապա կամաց-կամաց վաճառում ամենաթանկ գներով. երբեմն կեղծում են ապրանքները, երբեմն էլ ընկալում—գովառանութեան միջոցով գրաւում հասարակութեանը:

Վաճառականութիւնը համեմատաբար շատ հեշտ գրադմունք է, ուստի օրէնք մեծանում է վաճառականների թիւը, որով և սուր վերապտանք է ստանում մրցումը: Բագուցի մրցակիցներից առաջ անցնելու համար վաճառականը ստիպված է լինում շարունակ ընկ-

*) Ch. Gide «La coopération» էր. 288.

մարտ Այդ կողմից պէտք է նկատել, որ ուսումնական մի շարք մարզախմբերի յօդուածները, որոնք տպագրուած են յիշեալ թերթում, իրանց լուրջ դատողութիւններով, առաջադէմ, ազնիւ գաղափարներով հանդերձ, մեր կարծիքով իրար կողքում են Բազում առանց նպատակին համեմուտ Գուցէ այդ յօդուածները աւելի սաղ գային մարաքաղաքի հասարակական միտքը ղեկավարող թերթերին, բայց ոչ գաւառական «Բազ. ԻՅՅ.»-ին: Ճիշտ է, գաւառում էլ կան անհատներ նոր խօսքերի կարօտ, բայց դրանք միայն անհատներ են: Օրինակ, «Բազ. ԻՅՅ.»-ի աշխատակից Գարբիւլովի ոգեւորված պաշտպանութիւնը և ծաղրով յիշում է ուսումնական «համայնքը» (община) և «ժողովրդականներին» (народники), բայց որքան է արդեօք նպատակաւարմար այդ յօդուածը մեր Բազումի համար:

Մենք համաձայն ենք Գարբիւլովի հետ, չնորհակալ ենք նոր խօսքերի համար, բայց նրա յօդուածները մեր գաւառական նեղ ու փոքրիկ աշխարհում հազիւ թէ ժողովրդականութիւնը գտնեն: «Բազ. ԻՅՅ.»-ի յօդուածները ընդհանուր պետական հարցեր չաշխուհում հանդերձ մեր չըմանի համար չեն գրուած, մեր ամբիջական շահերը չեն չափուած, իսկ որ կան այդ «անմիջական շահեր», դա անմիջակ է, հէնց միայն անտազնոյդար «տէրերի» և «ծառաների» մէջ: Դա մի այլոց խնդիր է, անվերջ շարունակվող...

Այլ է «Բազ.» թերթը: Այստեղ չեն հարուածում Միխայիլովի, Ֆինանսների միտքներին խորհուրդ չեն տալիս, բայց գրում են, որ կայ մի Բուսալ, մի անգլիացի, որ հեռաւոր Ալբիոնից եկել է խրատում ձգելու հայերի և ուսանելի մէջ, որ կայ մի այլ բարձր կրթութիւն ստացած կառավարիչ, որը մահակով է «խրատում» բանւորներն և գործակալներին և այլն... Պ. Գ. Ֆինանս, Մ. Մ. Պետրիչիւ, Ստարցիւ իրանց պարտքն են համարում պաշտպանել մամուլի մէջ «խեղճերին», անմիջական օգնութիւն հասցնել նրանց, խաղաղակեցում և հասարակութեան առաջ գնելով բոլր վարմունքները այն մարդկանց, որոնք երկրի աղբի պիտի համարենք: Եւ իրանց նպատակին հասնում էլ են... Բոլոր «մութ գործերի» սիրահարները դողաւոր են լինում Ֆինանսի տանուից (այդ անունը երկար կապէ Բազում), իսկ այդ ժամանակ «Բազ.»-ի խմբագրութիւնը հաճախ է մի ուստատեղի հալածեալների համար: «Մութ գործերի» սիրահարները, անկարող լինելով իրանց վրէժն առնելու դիմում են դատարան:

Լամ անել, զանազան կենտրոններում յատուկ գործակալներ պահել, իր վաճառատունը չքեղացնել և այլն և այլն: Իսկ չէ որ այդ բոլորը անհազն ծախսեր են առաջացնում, ծախսեր, որոնք զգալի չափով թանգացնում են ապրանքների գները:

Այդպիսով տուժում է սպառող հասարակութիւնը, որը պիտի վճարէ ապրանքի իսկական արժէքը + յիշեալ աւելորդ ծախսերը + վաճառականի շահը կամ ուրիշ խօսքով ասած՝ ապրուստի միջոցը, որովհետեւ վաճառական դասակարգը իսկապէս սպառողների հաշուով է ապրում:

Ֆրանսիացի տնտեսագէտ Ժիլը հաշուել է*, որ Ֆրանսիայում մօտ մէկ ու կէս միլիոն վաճառականներ կան. իսկ երէ զրանց ընտանեւորներն էլ հաշուել, այն ժամանակ կստանանք 6-7 միլիոն: Միայն միջավաճառների թիւը հասնում է 106,101-ի—մօտաւորապէս 90 ընտանեւորներ մէկը, հաջավաճառների թիւը—52,997, այսինքն միջին թիւով իւրաքանչիւր 184 ընտանեւորն մի հաջավաճառ: Իսկ ընդհանուր առմամբ կարելի է ասել, որ Ֆրանսիայի ամբողջ ազգաբնակչութեան 1/10-րորդ մասը զանազան ձևի վաճառականութեամբ է պարապում: Ուրիշ խօսքով ասած՝ իւրաքանչիւր 10 ֆրանսիացի պիտի կերակրեն 1 վաճառականի:

Նոյնպիսի դրութիւն չունի տարրերութեամբ տիրում է և ուրիշ երկրներում: Պարզ է, որ դա տնտեսական ծանր բեռ է ազգաբնակչութեան համար, մի բեռ, որը թեթեւացնել կարող են սպառող ընկերութիւնները:

Բայց ինչպէս են կազմուած այդ ընկերութիւնները: Ենթադրենք, թէ մի որ և է գլխում, քաղաքում կամ քաղաքամասում սպառողները դժգոհ են վաճառականներից և ուզում են նրանց շահագործումից ազատել: Այդպիսի դէպքում նրանք հաւաքվում—խորհրդակցում են, հիմնում են «Սպառող ընկերութիւն», մշակում են կանոնադրութիւնը, որո-

*) „Revue des deux-Mondes“ 1895.

Պ. Մատիւլինսկին տարին մի քանի անգամ դատարանի է կանչվում «գաւառական հերոսների» կողմից և միշտ էլ արդարանում է: Բայց մարդիկ կան, որոնք մեղադրում են «Բազ.»-ին իբրեւ թէ չարժէ մարդու անհատական կեանքը լրագրութեան նիւթ դարձնել: Ողորմելի պատճառաբանութիւն: Մարդ կարող է լինել Ձիւղիմով, Շէյխով, Տարտիֆ, Եագո, Ահնուբար և չը պէտք է նրան ասել, որ դու մարդ չես, այլ մի հրէշ, մի սոոր էակ... Այսպէս մարդիկ շատ ժամանակ բարձր գաղափարների անունով կամենում են ծածկել իրանց մութ գործերը:

Անա Բազումի դրական հոսանքները մի կողմից ընդհանուր հարցեր, կոիւ մի աւելի լաւ ապագայի համար, քաղաք, իսկ միւս կողմից անմիջական գործունէութիւն, նոյնպէս կոիւ, բայց ներկայի գործ, չօշակելի գործ:

Դ. Տէր-Նանիէլեանց

ԿՐԻՉԻՄ ՁԸ ՃԱՆԱՉՈՂ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Դա մեր հայկական կեանքի ժամանակակից ամուսնութիւնն է:

Մեր ունայն աշխարհում ոչ մի բան այնպէս չէ ենթարկվում անկարկութեան, տօրգի, ինչպէս ամուսնութիւնը, աղջիկ տանելը: Միմիայն այստեղ արդէն մոռացվում է ամեն ինչ—չորհրդ ու վայելչութիւն, ամօթ և խղճ պատկառանք ու պարկեշտութիւն և ամեն ինչ հրապարակ է դալիս իր դռների և անվայել զորտալայտութեամբ: Այժմ բարեկենդանի տօներն են, գալու են հօթ չաքաւանոց մեծ պառը, ապա Չատիկը, նրանից յետոյ էլի մի այլքան ժամանակամիջոց, երբ չէ կարելի ամուսնանալ:

Գլուխ պատնելով սկսելով է ամուսնանալու, աղջիկ սաղ աղացնելու պրօցեսը: Իրազարը, աճուրդը սկսվել է, ապրանքները հրապարակ են հանված, մուշտարները իրանց ճաշակի պահանջներն են յայտնում, աղջկայ տէրերը և միջնորդները իրանց ապրանքն են գովում, գովաբանում, կպնում նրանց չունեցած արժանաւորութիւններ և մետաքսի, թաւի, զանազան փոշիների, ներկերի ու անյատակ խոտաւանների տակ ծածկելով նրանց պակասութիւնները: Շուտ արեք, շտապէք, մեծ պառը գալիս է, բարեկենդանը փախչում է. լաւ ապրանք, էժան գնով թանկ արժեքող ապրանք, միմիայն խաթրու համար այդ գնով զիջանող ապրանք, կամեցողը մօտ գայ...

Իրողութիւնը ծիծաղելի լինելով հանդերձ, կրկնակի ցաւալի է: Ծաւալի է և վիրաւորական, որովհետեւ շատ պարզ տեսնում են, ինչպէս այդպէս անամօթ կերպով մարդկանց աշուտ են անդամամասնի քանակութիւնը—(օր. 3 ր., 5 ր., 10 ր. կամ աւելի), որ կարելի է վճարել միանուագ կամ մաս-մաս: Դրանից յետոյ ստանում են պատշաճաւոր իշխանութիւնից—(Ռուսաստանում դրա համար պէտք է գիմել նախագաղաներին)—թղթուութիւն և ապա բաց են անում իրանց սեփական խաւնութիւն—մագաղինը:

Այդ խաւնութիւն սովորական խաւնութիւններից տարբերվում է նրանով, որ մի մարդու սեփականութիւն չէ, այլ մի ամբողջ ընկերութեան, որ նրա ապրանքները աւելի լաւ յատկութիւն ունեն և աւելի էժան գնով են վաճառվում:

Ընկերութեան իւրաքանչիւր անդամ գնում է այդ խաւնութիւն իրան հարկաւոր բոլոր ապրանքները և վճարում արժէքը: Իսկ երբ տարին կամ կիսամեակը վերջացաւ, բոլոր անդամները ժողով են գումարում և հաշիւում, թէ խաւնութիւնը արժան օգուտ է արել: Այդ օգուտը նրանք բաժնում են իրար մէջ—վճարած գումարների համեմատ: Օրինակ եթէ խաւնութիւնը 10% օգուտ օգուտ է արել, այն ժամանակ տարվայ ընթացքում 100 բուրլու առուտուր անող անդամը ստանում է իբրեւ զիջիդենտ 10 բուրլի, 200 ր. առուտուր անողը—20 ր., 300 բուրլի—30 ր. և այլն:

Այդ օրինակից պարզ երևում է, որ «սպառող ընկերութեան» անդամները կրկնակի օգուտ են ստանում, այսինքն էժան ու լաւ ապրանք, իսկ տարեկանում—մեծ կամ փոքր քանակութեամբ զիջիդենտ:

Դրանից յետոյ հասկանալի պիտի լինի, թէ ինչու քաղաքակիրթ երկրներում այնպիսի աւարտութեամբ աճում են «Սպառող ընկերութիւնները», թէ ինչու հետզհետեւ բազմանում են այդ ընկերութիւնների անդամները:

1844 թ. Անգլիայի Բօդէլ քաղաքում 20 քաւար ջուլիակներ, չաքաւթական 10-ական սանթիմ (4 կօպ.) խնայելով հիմնում են սպառող ընկերութիւն: Ժամանակի ընթացքում այդ ընկերութիւնը մեծանում է, այդ խաւնու-

նաւունի նման են ծախում և հարսնացուն, տուն, օջախ, ընտանիք, հասարակութեան ամբողջական յինարան կազմող ծախում է ինչպէս սպանդանոցի ապրանք, մասցո—ապրանք:

Լուռ ու մունջ արանց մեծ մասը, ինչ խօսք, ենթարկվում են իրանց ճակատագրին, բայց լավում են և բողբոջներ, տեղի են աւնենում և բարոյութիւններ, անխոհմտութիւններ և այլն: Մարդ չուարվում է ապշում է այդ խաղաղակ իրողութեան առջև, մարդ այլ ևս անկարող է լինում որոշել մեղաւորի ու յանցաւորի սահմանները, նա դադարում է դատելու և դատաւարութեւն հնարաւորութիւնից:

Վերջին օրերս մեր եկեղեցում մի քանի դէպքեր եղան, երբ պատկի ժամին աղջկերքը հըրաժարվեցին միացնող սեղանին մօտենալ: Գանկանալով դնալ ուրիշներին: Սկսվեց անամօթ աճուրդի խաղաղակ հետեանքը...—դէ չես ուզում, արած ծախսերս տուր, կրածս նեղութիւնների արժէքը և այլն և այլն:

Սա միթէ ապացոյց չէ, թէ ընտանիք կազմելու գաղափարը որքան կեղտոտվել է մեղսում, հէնց մեղսում, որ յաւակնութիւն ունենք մեղ բոլոր աղբերից բարոյական համար, ծաղրել մեր հարեան աղբերի նոյնօրինակ, բայց իրօք աւելի պարզ և հասկանալի պակասութիւնները:

Այդպէս է ցածր դասակարգի մէջ: Նոյն, ոչ պակաս խաղաղակ տեսարանները տեղի են ունենում և մեր բարձր կոչված դասակարգում, բայց այնտեղի դէպքերը լոյս աշխարհ չեն գալուս գալիս, որովհետեւ նրանց կրօնում են մարմարեայ սանդուղները, թաւեայ ու մետաքսեայ, ոսկեայ ու աղամանդեայ դարձաւորները: Ազատեցէք դրանց բոլորին փայլուն իրականութիւնից, զրկեցէք նրանց հրախաղութիւնից, մերկացրէք իրականութեան առջև դրանց բոլորին և կը տեսնէք որքան խղճալի և ողորմելի են դրանք, այդ մեծատունները, այդ կեանքի ընտրեալները:

Ամեն տեղ մի և նոյնը, ամեն տեղ նոյն ողորմելիութիւնը, նոյն խաղաղակ դրութիւնը: Ռ. Յովհաննանեանց

ԲԱԶՈՒ ՆԱՄԱԿ ԾՈՒՇՈՒՑ

Փետրվարի 13-ին Հանդէսներ են կատարվում, խնդրներ են սարքվում, բարեկենդանի խրատանքներ են լինում: Քէֆ է անում հարուստը, սոված է աղքատը...

Քէֆ է անում և վարդապետը, դպրոցի տեսուչը: Նա ճաշ է տալիս հասարակութեան—

Թը աւելի խնայանում է իր գործունէութիւնը, այնպէս որ նրա անդամների թիւը և ստացած զիջիդենտը հետեանալ պատկերն էր ներկայացնում:

		Զիջիդենտ	
1844 թ.	28 անդամ	0 ֆրանկ	
1850 »	600 »	22,000 »	
1860 »	3,450 »	400,000 »	
1870 »	5,560 »	600,000 »	
1880 »	10,600 »	1,200,000 »	
1891 »	11,647 »	1,305,000 »	
1873 թ.	Բլլիայի Գէնտ քաղաքում 30 բանւորներ, 10 չաքաւթ չարունակ իւրաքանչիւր չաքաւթական 50 սանթիմ (մօտ 18 կօպ.) խնայելով, հիմնում են մի սպառողական ընկերութիւն, որը այժմ մի հսկայական կազմակերպութիւն է դարձել թէ անդամների թիւի և թէ գրաւական չընտանութեան կողմից:		
1874 թ.	Պարիզում 32 բանւոր, իւրաքանչիւր 1 ֆրանկ տալով, հիմնում են սպառող ընկերութիւն, որը այժմ 18,000 անդամ և տարեկան 8 միլիոն ֆրանկի չընտանութիւն ունի:		

Եւ այդպէս կարելի է առաջ բերել քաղաքութիւն օրինակներ, որոնք ցոյց են տալիս յիշեալ ընկերութիւնների կենսունակութիւնն ու արագ զարգացումը, օգտակարութիւնն ու բարեբաւ ազդեցութիւնը:

Պարզ է, որ իւրաքանչիւր երկրի, իւրաքանչիւր բնակավայրի համար աւելի քան ցանկալի են այդպիսի ընկերութիւնները: Բայց ամեն անգամ պէտք է աչքի առաջ ունենալ տեղական պայմանները, անդամների տնտեսական դրութիւնը ու պահանջները և դրա համեմատ կազմակերպել ընկերութիւնը: Իբրեւ ուղեցոյց կարող է ծառայել ֆրանսիացի Գլաւելի փոքրիկ բրօշուրը՝ «Զեռնարկ սպառող ընկերութիւնների կազմակերպելու և ղեկավարելու համար» («Le Guide pour l'organisation et l'administration des Sociétés cooperatives de Consommation» par M. F. Glavel)—վերնագրով:

հայի, ուստի, թուրքի անխտրի: Նա քէֆ է սարքում ոչ թէ մենակ տղամարդկանց, այլ և կանանց համար—ձաշը պատրաստված է քաղաքացու հողաբարձուի տանը: Հիւրերը գալիս են—երեքից մէկը: Զաշին կենաց բաժակներ են պարպվում: Կենացների բոլոր սահմանը վարդապետի մէջն է ամփոփված: Ամեն դոշի բարեմաղթութիւն, շողորթ թացականութիւններ: Լեզուն ականջին խաղում է: Իսկ արտերը... Մէկը ուսուցիչներից մինչև անգամ Բենիամին (իմա Բենիկ) անունը ստուգաբանում է այսպէս. «Բենի—համարին. պարսկերէն բառ է և նշանակում է հայր: Գլխութեան (սխալված չը լինեմ) և դուք, հայր սուրբ, զըթութեան հայր էք առաւելապէս ինձ համար, որ... որ... ինձ կենսաթոյակ կապել տուիք...»

Օհ, հայ, հայ, եթէ մեր նախնայր Աղամր իմանար, որ դու այդքան ստորացնելու ես մարդկանց, քեզ չէր ուտի իր քաղցը յագեցնելու համար...

Մօգա է դէս է բուր մեղանում: Կանանց միշտ դէսէրտին են կանչում: Դա վարակել է և վարդապետներին:

Իսկ դպրոցական հանդէսները: Այդտեղ ևս հրաւիրվում են նրանք, որոնք տեսչի բարեկամ են: Եւ դպրոցը այսպէս պէտք է մանկաւարութեան ու նեղ, անճանկան վրէժից: Թեմական դպրոց է, թէ Բենիկի սեփականութիւն, որին մեր հասարակութիւնը կոյր աչքերով է նայում: Հասարակութիւն, թէ հոգաբարձութիւն: Հոգաբարձութիւն, թէ առաջնորդ: Զը կայ ոչ մէկը, ոչ միւսը. և դպրոցը հոգեվարքի մէջ է: Հոգեվարքի է մանաւանդ, որ զեկտեմբերից սոճիկ չեն ստանում ուսուցիչները կանոնաւոր կերպով: Բող չը կայ: Ինչո՞ւ լինի փող, երբ այրի կնոջ ճակատից կըտուր 20 կօպէկ սրբադրամը մեր դպրոցում: Ծառայում է կօպէկի տեղ և հասկանալի է թէ ինչու Բացատրութիւնը հազար անգամ հրապարակի վրա է գրվել. իսկ անտարբեր հրապարակը միայն խրացել ու խրացել է:

Տ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՈՒՐ

Թիֆլիսի արքունի (ԿԱՅՈՒՄԱՅ) պալատը տեղեկութիւն տուեց քաղաքային վարչութեան, որ նա Թիֆլիսի հարկատու հասարակութեան ռոյցակի մէջ է անցկացրել այն թիւքաշայ փախտականների անունները, որոնք անցած տարվայ վերջում ընդունել են ուսումնական կութիւն:

Քաղաքակիրթ աշխարհը վաղուց արդէն հասկացել է «սպառող ընկերութիւններին» նշանակութիւնը, ուստի և ամեն կերպ նպաստում է նրանց զարգացմանը, իբրեւ ապացոյց բաւական է աչքի առաջ ունենալ այն փաստը, որ ներկայումս Եւրօպայում գոյութիւն ունեն *): Անգլիայում 1,800 սպ. ընկ. 1,500,000 անդամ: Գերմանիայում 1,500 » 400,000 » Ֆրանսիայում 1,400 » 390,000 » Իտալիայում 1,000 » 350,000 » Դանիայում 600 » 300,000 » Բելգիայում 500 » 300,000 » Աւստ. Հունգար. 500 » 180,000 » Շուեյցարիայում 300 » 180,000 » Հոլանդիայում 150 » 200,000 » Ռուսաստանում 130 » 30,000 » Սպանիայում 80 » 40,000 » Պորտուգալիայում 20 » 10,000 »

Ընդամենը 7,980 սպ. ընկ. 3,890,000 անդամ: Ուրեմն 12 պետութեան մէջ մօտ 8,000 ընկերութիւն—4 միլիոնի չափ անդամներով: Իսկ եթէ աչքի առաջ ունենանք, որ իւրաքանչիւր անդամը մի ընտանիքի ներկայացուցիչ է, այն ժամանակ կարելի է ասել, որ սպառող ընկերութիւններին Եւրօպայում մասնակցում են մօտ 20 միլիոն հոգի: Տնտեսագէտ Բանսէլը հաշուով այդ ընկերութիւնները տարեկան մօտ 200 միլիոն օգուտ են ստանում—մի հսկայական գումար, որով կարելի է կերակրել 200,000 բանւորական ընտանիքներ:

Անա այդքան չօշակելի, այդքան նկատելի և սպառող ընկերութիւնների օգտակարութիւնը: Բայց որպէս զի ընթերցողն աւելի մօտ ծանօթանայ այդ խնդրի հետ, հետեանալ անգամին կը քննենք «սպառող ընկերութիւններին» տեղ տնտեսական ու բարոյական նշանակութիւնը:

Ե. Թովիան

*) A. Бансeль „Кооперативизмъ“ էր. 80.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԱՌԱՐԱՐՆԵՐ

ՌԵԴԱԿՏՈՐ ԳՐԻԳՐԻԱՆՈՒԹԻՆԻՑ
16 փետրվարի

ՕՐԵՍՄԱՆ Համաժողովը վճռեց՝ բաց անել հարաւային Ռուսաստանում գիւղատնտեսական բարձրագոյն ինստիտուտ գինեգործութեան ու վաղարուծութեան ամբիօններով և Բոստովում (Դոնի վրայ) ու Ուսմանում գինեգործութեան դպրոցներ։ Գինեգործութեան և գինեգործութեան գործնական դպրոցներ և յանձնել գեմատիօններին։ Գինեգործութեան կարճատև դասընթացներ և փորձնական կայաններ։ Գինեգործութեան համալսարանում վաղարուծութեան և գինեգործութեան ամբիօն։ Գինեգործութեան և գինեգործութեան ամբիօններ ֆիզիոլոգիայի դէմ կովկասում համար։ Բաց անել գեմատիօնների պահեստներ վաղարուծութեան գործիչներին համար և հասարակական մասնաճիւղեր գիւղացիական գիւղերի համար։

Կ. ՊՈԼԻՍ. Բ. Դուռը հաղորդեց Մոսկովի, Սուրբի և Ուսկիւրի վալիներին ընդունած բաւարարողութեան գրովանոր կէտերը և յայտնեց, որ իրենց փաշան երեք տարի կը մնայ իբրև գլխավոր վերահսկող։ Լուրերին նայելով, սուլթանը ուղղում է բարենորոգումները տարածել եւրոպական բոլոր վիլայէթներին վրայ, բայց այդ կարգադրութեան իրագործումը կասկածելի է ծախսերի պատճառով։

«Fremdenblatt»-ի և աւստրիական ուրիշ թերթերի ասելով, ռուսաց կառավարչական հաղորդագրութիւնը տպաւորութիւն է գործել Նիւրնբերգում, մասնաւոր «Սրա. Յէտ.»-ի այն խոսքերը, թէ հիւպատոսները աշխույժ կը պոյ պիտի սկսեն հսկել բարենորոգումներ իրագործման վրայ։ Զատ հանգստացող երևաց «Սրա. Յէտ.» նախագրողացումը, թէ Ռուսաստանը Բալկանեան պետութիւններին համար մի կաթիլ արիւն չի թափի, եթէ նրանք չը հետեն նրանց տուած խորհուրդներին։

Կանչված են 16 բաւարար ընդհանրական անցեալ սեպտեմբերին կանչված բաւարարներին փոխանակելու համար։ Ուրիշ գինաւորման մասին լուրերը բոլորովին սուտ են։

ՎԱՇԻՆԴՏՈՆ. Սենատը մի քանի փոփոխութիւններով ընդունեց ծովային բիւրօէտը։ Նախատեսված են չինիզ երեք պատերազմական նաւերի փոխարէն չորսը և մէկ կրէյսերի փոխարէն երկուսը։

ՊԱՐԻՉ. Պայտը ընդունում է այն օրինագիծը, որ որոշում է 1901—1902 և 1902—1903 տարեկաններ չարարի արտադրութեան պահեստները Դոնայի լիւծովի քաղաքում և ֆինանսական օրէնքը։ Պիլիսը պահանջում է, որ պալատը ուղարկէ այն յօդուածը, որով իւրաքանչիւր 100 կիլո մաքուր հանքային նիւթերի համար 11/4 ֆրանկ մաքուր է նշանակվում, որպէս զի այդ առարկայի մասին յատուկ զեկուցում ներկայացրել մինչև ֆինանսական օրէնքը ընկելու։ Պիլիսը ուղղումը մերժված է ձայների մեծամասնութեամբ—276 ընդդէմ 243-ի։ Սալին հերքում է, որ նաւթի մաքուր բարձրացնելը կը կործանէ Փրանսիայի գտող գործարանները յօգուտ ամերիկական գործարանների։ Մաքուր բարձրացնելը անյարմար է այժմ, եւր Ռուսաստանը վերադառնում է իր տարիքը։ Կլոց պնդում է, թէ մաքուր չէ կարող ազդեցութիւն գործել Փրանսիայի և Ռուսաստանի յարաբերութիւններին վրայ, վատ չի ներգործի նաև սպառողների վրայ, որովհետև եթէ գտող գործարանները աւելցնեն գինը, այդ դէպքում պետութիւնն էլ կարող է մեծ նաւթահանութիւն սահմանել կամ աւելացնել գտած նաւթի մաքուր։ Շատ պատգամաւորներ խոսում են մաքուր դէմ Դուռը աշխույժութիւն է ցոյց տալիս Ռուսիէին և ասում է, որ եթէ գտող գործարանները աւելցնեն գինը, այն ժամանակ օտարերկրացի գտած նաւթը կը լցնէ ֆրանսիական շուկան և Փրանսիայի ստող գործարանները կը փախան։

Դէպքում պետութիւնը կարող է մեծ նաւթահանութիւն սահմանել կամ աւելացնել գտած նաւթի մաքուր։ Շատ պատգամաւորներ խոսում են մաքուր դէմ Դուռը աշխույժութիւն է ցոյց տալիս Ռուսիէին և ասում է, որ եթէ գտող գործարանները աւելցնեն գինը, այն ժամանակ օտարերկրացի գտած նաւթը կը լցնէ ֆրանսիական շուկան և Փրանսիայի ստող գործարանները կը փախան։

Դէպքում պետութիւնը կարող է մեծ նաւթահանութիւն սահմանել կամ աւելացնել գտած նաւթի մաքուր։ Շատ պատգամաւորներ խոսում են մաքուր դէմ Դուռը աշխույժութիւն է ցոյց տալիս Ռուսիէին և ասում է, որ եթէ գտող գործարանները աւելցնեն գինը, այն ժամանակ օտարերկրացի գտած նաւթը կը լցնէ ֆրանսիական շուկան և Փրանսիայի ստող գործարանները կը փախան։

Դէպքում պետութիւնը կարող է մեծ նաւթահանութիւն սահմանել կամ աւելացնել գտած նաւթի մաքուր։ Շատ պատգամաւորներ խոսում են մաքուր դէմ Դուռը աշխույժութիւն է ցոյց տալիս Ռուսիէին և ասում է, որ եթէ գտող գործարանները աւելցնեն գինը, այն ժամանակ օտարերկրացի գտած նաւթը կը լցնէ ֆրանսիական շուկան և Փրանսիայի ստող գործարանները կը փախան։

Դէպքում պետութիւնը կարող է մեծ նաւթահանութիւն սահմանել կամ աւելացնել գտած նաւթի մաքուր։ Շատ պատգամաւորներ խոսում են մաքուր դէմ Դուռը աշխույժութիւն է ցոյց տալիս Ռուսիէին և ասում է, որ եթէ գտող գործարանները աւելցնեն գինը, այն ժամանակ օտարերկրացի գտած նաւթը կը լցնէ ֆրանսիական շուկան և Փրանսիայի ստող գործարանները կը փախան։

ՆՈՒՆՈՒՑ Ինք գրում են. «Այս տարւոյ պէս ձմեռ դեռ Նուրում շատ քիչ են յիշում։ Յունվարից սկսվեց ձիւնը և տեղ շատ երկար։ Այնուհետև մի շարք շարունակ քամի էր անում, որի պատճառով քաղաքիս կից Ղալաղում մի մեծ մետաքսագործարան այրվեց, 15 հազար ռուբլի փաստ պատճառով։ Այժմ կրկին 4 օր է, ինչ դիւրեց ցերեկ սկսել է տեղալ ձիւն։ Անցեալ օրին դեռ ձիւնը նստել էր 10 վերջով հաստութեամբ։ Այսօր կրկին շարունակում է գալ»։

ԱՍԽԱՐԱԿԻՑ Ինք գրում են. «Բաղադրեց եւ լեկտուրական լոյս մատակարարելու համար կազմված նոր ընկերութիւնը, որի անդամներն ամենամեծ մասը բաղկացած է հայերից, արդէն թաղութիւնն է ստացել Թուրքիստանի ընդհանուր կառավարչապետից՝ սկսելու իր գործունէութիւնը։ Այժմ հաստատագրւած տեղեկանքում են, որ խմբագիր Ֆեօդորովի ձեռնարկութիւնը—գարձեալ նոյն նպատակով—այնքան էլ նախանձելի վիճակի մէջ չէ առայժմ, իսկ ինչ վերաբերում է առաջինին՝ նա խոստանում է աւելի ամուր հիմքերի վրա դնել իր սկսած գործը, որով պէտք է ենթադրել, որ վերջինիս գործունէութիւնը անշուշտ տեղական կարող է լինել, մասնաւորապէս որ անդամների թիւը պէտք է մինչև 200 լինի։ Վերջերս, որքան նկատում ենք, Ասխաբադի հայերն ևս ձգտում են ընկերակցական ոգով գործել սկսել, որի գրաւականը կարելի է համարել «Արօր» ընկերութիւնը և ապա վերոյիշեալը»։

ՔԱՆԱԲԵՆԻՑ Ինք գրում են. «Այս տարի մեզանում չը տեսնված ձմեռ է. արդէն փետրվարի կէսն է, բայց այնքան ձիւն է եկել և գալիս է, որ ոչ ոք չէ յիշում այսպիսի ձիւնահոստ ձմեռ։ Չը նայած փողոցների բաւական լայնութեան՝ այնքան ձիւն կայ, որ անցողաբար անհնար է դարձել։ Այս ձմեռ, բերքի առատութեան պատճառով, սովորականից շատ ամուսնութիւններ են տեղի ունենում»։

ԱՐՏԱԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ԱՐՏԱԿԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արեւմտական ցեղերի երեսուն ցեղագետներ գիմել են սուլթանին մի հեղափոխութիւն, որի մէջ բողոքում են թիւրքիայի եւրոպական վիւլայէթների մէջ ընթացող մտքներու դէմ և երկու ինչ յայտնում, որ ընթացող մտքները կարող է ապստամբութիւն առաջ բերել Արեւմտական

«Neue Freie Presse» լրագիրը հրատարակել է իր թղթակցի խօսակցութիւնը սերբիական Ալեքսանդր թագաւորի հետ մակեդոնական հարցի մասին։ Թագաւորը ասաց, որ Սերբիան հանգիստ սրտով սպասում է մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչների գործունէութեան այս հարցում։ Բայց եթէ ընթացողները չը պիտի մտքներն անեն Հին-Սերբիայում, այդ դէպքում նրանք ոչ մի արժէք չեն ունենայ սերբիական ժողովրդի աչքում։ Ընթացողները պէտք է մտքներն անեն Հին-Սերբիայում քաղաքացիական հաւատարմութիւն մասնաշաղկապների և ոչ-մասնաշաղկապների մէջ, միջոցառում տեղական սերբերին մասնակցելու վարչական և դատաստանական գործերին, պէտք է վերադառնան գործադրվող չարիքները տառաւորի հարկը ժողովուրդ ժամանակ և հնարաւոր դարձնեն հարկերի սխառեմ բարեւոքումը։ Այս հարցին, թէ ցաւկալի է արդեօք, որ Մակեդոնիայի տրվի ինքնավարութիւն, թագաւորը պատասխանեց, թէ ինքնավարութիւնը ամենավատ ելքը կը լինի իրերի ներկայ գրութիւնից։ Ինքնավարութիւնը ոչ ոքի գործունէութեան չի տալ Մակեդոնիայում, ընդհակառակը նա արցունքիւ լայն ապաւայել կը բանար ազգաբնակչութեան զանազան տարրերի մէջ։ Հինգ առաջին օրը, երբ Մակեդոնիան դառնալիքի ինքնավարութիւն, այդ զանազան տարրերը կը բռնեն իրար օձիքից և այդ յուզմունքները անշուշտ միջազգային բարդութիւններ առաջ կը բերեն։

«Berliner Tageblatt» լրագիրը հաղորդում է Կ. Պոլսից, թէ թիւրքական զինուորական միջնաւոր մի զեկուցում ներկայացրեց սուլթանին, որի մէջ ասված է, թէ Թուրքիան պատերազմի դէպքում թշնամու դէմ կարող է ուղարկել 1,500,000 զինուոր, չը հաշվելով Հալիպոլիսի քաղաքական չորս հեծելազորները։

Աթէնքից գրում են «Υστερα Σφδία» լրագիրը, թէ այնտեղ Նաում Բուկի նախաձեռնութեամբ կազմակերպվում են կամաւորների զորաւորներ օգնութեան համար։ Թիւրքերին մակեդոնական ապստամբական հրոսակների դէմ թէպէտ Աթէնքի մասին իր օրգանները կատարել յարձակումներ են գործում միմեանց վրայ, բայց իրանց ստեղծութեան մէջ դէպի այն ամենը, որ սլաւոնական է, զարմանալի միջամտութիւն և համախոհութիւն են ցոյց տալիս։

տարեց մեծ ոյժով, բայց անկարող եղաւ ներկայացնել մի ամբողջացրած բարոյական տիպ, մի որոշ բնաւորութիւն։ Հասարակութիւնը լցրել էր թատրոնի կրասովի խմբի վերջին ներկայացումը (Վանիւլիյի գաւառները)՝ գրաւել էր բազմութիւն դէպի թատրոն։ Ներկայացումը վերջնապէս յետոյ հասարակութիւնը մեծ ջերմութեամբ, աղաղակներով հրաժեշտ տուեց դերասաններին։

Մեղ խնդրում են հաղորդել, որ հինգաթիւ, փետրվարի 20-ին, երեկոյան 8 ժամին, գիւնտերական խորհրդի դահլիճում, գլխավոր շտաբի շինութեան մէջ, տեղի կունենայ ռուսաց Կայսերական Ալեքսանդրական ընկերութեան կովկասեան բաժանմունքի ընդհանուր ժողովը հետեւեալ ծրագրով։ 1) Սատունիի զեկուցումը Կուր գետի ակունքների և Գեօի սարահարթի մասին, 2) ընտրութիւն իսկական անդամների ժողովին կարող են ներկայ լինել կողմնակի անձինք։ Մուտքը ձեր է։

Կիւմիլից հեղափոխում են «Новое Время» լրագիրը. «Հանգուցեալ միտքափոխ մեծագոյն գողը ցուցակագրելիս գտնվեց էլի մի կապոց 94,000 ռուբլու տոկոսաբեր թղթերով։ Գտնվեց նաև մի պարկ 3000 ռուբլու ոսկով։ Կտակ չէ գտնված»։

Փետրվարի 9-ին Պետերբուրգում, լեւոնային ինստիտուտի շինութեան մէջ, բացվեց երկրաբանների առաջին համառուսական ժողովը։ Բացմանը ներկայ էին երկրագործութեան միջնաւոր Երմոլով և այլ բարձրատիկան անձինք։ Ժողովը բացվեց միջնաւոր Երմոլովի ճառով, որից յետոյ ողջունի ճառ արտասանեց կազմակերպող Կոմիտէի նախագահ ակադեմիկոս Կարպիւսիկի, որ և ապա ընտրվեց համաժողովի նախագահ։ Մասնակցում են մօտ 300 անձինք։

Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են հետեւեալ հաղուագիւտ դէպքը։ Մօտ օրերումս Պետերբուրգի Լեւոնայ կոչված արուարձանում, երեկոյան ժամի Ե-ին, պոլիսիսիքական ինստիտուտի պրօֆէսոր Յանսէ-Միլիտի վրայ, համարեա ինստիտուտի շինութեան մօտ, յարձակվեց մի մեծ մոլորագոյն գալի։ Յարձակումը անհաջակ էր և այնքան զօրեղ, որ պրօֆէսորը վայր ընկաւ։ Գողացած գալը սկսեց կատաղութեամբ կրծել և տանջել իր գոհին։ Չուր նենկավ իր մօտ ոչ մի դէպք նա ստիպված էր պաշտպանվել ձեռքերով։ Ի հարկէ, այդ բանը չը վախեցրեց գողացած գաղանքին։ Բարեբախտաբար պրօֆէսորի յոսանաւորական աղաղակները հասան այդ տեղի մօտով անցնող ռուսա-նոյններին և նրանք, չտապով օգնութեան հասնելով, աղաատեցին Յանսէ-Միլիտի գալի ճանիւղը, բայց և այնպէս պրօֆէսորը այնպիսի խոր վէրքեր էր ստացել, որ նա ստիպված էր դիմել բժշկական օգնութեան։ Դայլը անյայտացաւ անտառում։

ԲԱՆԱՍԻՆԻՑ Ինք գրում են. «Երկրորդ ներկայացումը «Արամագր» ընկերութեան նաւթահանութեան տեղի ունեցաւ փետրվարի 11-ին։ Այս անգամ խաղացին «Չոնի փոխարէն դոն» և «Երեմի-Յուրի» պիեսները։ Իրանց դերերում աչքի էին ընկնում տիկին Մկրտչեան, օր. Պալեան, պ. Մ. Սարգիսեան և Մանուկեան»։

ԴԻԼԻՉԱՆԻՑ Ինք գրում են. «Վերակի, փետրվարի 9-ին տեղիս երկուս գաղութում ունեցվեց Հ. Սալաւանեանի ղեկավարութեամբ տեղի ունեցաւ աշակերտական գրականական երեկոյթ, ուր հաւաքված էին աշակերտների և աշակերտուհիների ծնողները և կողմնակի անձինք։ Բոլոր բաժանմունքների աշակերտներից և աշակերտուհիներից շատերը ասացին 40-ի չափ ռուբլեր են հայերէն ոտանավորներ և առակներ կրկնում։ Բացի այդ ցոյց էին արվում մոգական լապտերով պատշաճաւոր պատկերներ։ Մէջ-մէջ երգում էին աշակերտները և աշակերտուհիները ռուսերէն և հայերէն երգեր։ Բացի մանկական երգերից երգեցին «Вожо Паря Храпи» և «Славяне» օրհներգը։ Իսկ ամենից յետոյ նշանակված էին պարեր, ուր բարձր բաժանմունքի աշակերտները և աշակերտուհիները երգելով պարեցին ժողովրդական պարեր «Հաւրբար» և «Հով արեք, սարեր ջանա»։

ԲԱՆՈՒՑ Ինք գրում են. «Տեղիս ոտակաւորները կարգադրութեան համաձայն, աներբ բոլոր զանապանները հերթով պէտք է գրեն ռուսականութիւն անեն և անպայման իմանան ռուսերէն»։

Ինք գրում են. «Տեղիս ոտակաւորները կարգադրութեան համաձայն, աներբ բոլոր զանապանները հերթով պէտք է գրեն ռուսականութիւն անեն և անպայման իմանան ռուսերէն»։

«Սրա» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Յունվարի 11-ին, Յարիցինում, Սարատովի նահանգական դատարանի ժամանակաւոր բաժնում, երգուեալ դատարանների մասնակցութեամբ, ընկնում էր մի գործ, որով գիւղացիներ Դաւանիւն և Երիզարով մեղադրվում էին պատժական օրէնագրի 942 յօդուածի հիման վրայ Մեղադրական ճառի մէջ պրօկուրօրի օգնական Նօրդէն, ցոյց տալով թէ սուտ վկայութիւնը արմատներ է գցել պետութեան ծայրերում, ուր սուտ վկայներ են դուրս գալիս տեղացիները, չնայած մեղադրվող հայերի ազգային ծագումը։ Մեղադրվողներին պաշտպանում էր երգուեալ հաւատարմատար Գ. Չալիսեան, որը ի միջի այլոց ասաց, «Պրօկուրօրի պ. օգնականը մի քանի անգամ ընդգծեց, որ մեղադրվողները հայեր են և մեղադրվողների ազգական ծագումը առաջ քաշեց իբրև նրանց միջադարձութեան անսխալ ապացոյց։ 17 տարի է, ես քրէական գործերում պաշտպան եմ հանդիսանում, բայց առաջին անգամ եմ հանդիսանում այսպիսի օտարոտի ապացոյցի։ Բայց ինչ է 17 տարին, եթէ ոչ մի ողորմելի կաթիլ համեմատած ովկիանոսի հետ—այն քան դարերի հետ, որոնք անցել են աշխարհի համար երկնային այն օրից, երբ արեգակի այրող ճառագայթների տակ, փշեայ պտակը գլխին, անարգական խաչի ծանրութիւնից ուժանալու դարձած թշնամի ամբոխի ծայրի և հեղուկութիւնների մէջ, Գողգոթայ էր գնում նա, Որի վշտանար պատկերը կախված է այստեղ անկիւնում։ Եւ այն օրվանից ամբողջ քան դարերը քրիստոնեայ ժողովրդների բոլոր եկեղեցիներում լուրում է աւետիք—«չը կան ոչ հեղեղներ, ոչ հրէաներ»։ Դուք, պ. պ. երգուեալ դատարաններ, նոյն սրբազնագործ պաշտօնեաներն էք, ձեզ համար չը կան հեղեղներ և հրէաներ, և ամենքը պիտի հաւատար լինեն արդարադատութեան առաջ։ Ինչ արդարութիւն, ինչ գլխութիւն կը թագաւորէր դատարանում, եթէ ուրիշ կերպ լինէր, եթէ դուք զիջող, գթասիրտ լինէք դէպի ձեզ, ռուսները և խիստ և կարծրասիրտ լինէք դէպի միւսները, դէպի հայերը, յոյները, հրէաները։ Երգուեալները արդարաբար մեղադրվողներին»։

Մեղ հաղորդում են հետեւեալը. «Փետրվարի 13-ին Վարդանանց տօնը սովորական համեստ կերպով կատարվեց հայ բանասերականների համար Թիֆլիսի Մետեխի բանասի մէջ գտնվող «Վարդան անուշով հայոց եկեղեցում։ Տօնի նախընթաց երեկոյան նախատեսված կատարվելուց յետոյ՝ բանասի հայ քահանայ խօսեց տօնի հերոսի նահատակութեան մասին, որի մեծադիր պատկերը գտնվում է նոյն եկեղեցու մէջ։ Միւս օրը պատարագից յետոյ հողեհանգիստ կատարվեց նահատակների յիշատակին։ Եկեղեցիից, բայց և այնպէս պրօֆէսորը այնպիսի խոր վէրքեր էր ստացել, որ նա ստիպված էր դիմել բժշկական օգնութեան։ Դայլը անյայտացաւ անտառում։

Շարաթ, փետրվարի 15-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում յօդուած Աւանդան ճաշարանի տուած բարեգործական երեկոյթը գրաւել էր անաղին բազմութիւն։ Մասնակցողները մեծ մասամբ սերտեղներ էին։ Տիկին Նաւասարեան իր երգով լաւ տպաւորութիւն կը թողնէր, եթէ երկրորդ մասում չերգէր հայերէն «Վոնուկը», որ փչացրեց տպաւորութիւնը։ Տիկինը ձայնը փոքր է ոյժի կողմից, բայց մեծ ծաւալ ունի, որ կարօտ է դեռ մշակման։ Պետրեանի իր գուրեկան ձայնով գրաւեց այդ գիշեր հասարակութեան համալսարանը։ Անկախած, պարոնը ունի փայլուն ապագայ և ժամանակին մեր հայ երգիչների մէջ լաւ տեղերից մէկը կը բռնէ։ Կրաչայի են մեզմ նրա նօստաները, որոնք չլուծվ էին հանդիսականների լսելիքը։ Պարոնի երգերում ձեռն մէջ երևում էր կանոնաւոր չկօչայի ուղղութիւնը վատ չէին միւս մասնակցողները։ Պ. Փոլդինսանի կազմած մանգօլիստների խումբը արդէն բաւական աստղատիկ է, միայն, մեր կարծիքով, պաւկաւում են բաւ բաւալայականներ, որոնք խմբին աւելի փայլ կը տան։

Կիրակի օր, փետրվարի 16-ին, վերջացան Կօմիտարժիւկուտ և Կրասովի խմբերի ներկայացումները։ Կօմիտարժիւկուտի շարքում եկաւ վերջին անգամ «Золото Руха» պիեսում, որ տեղ կատարում էր հերոսաւոր դերեր Պիսը պարուհիներ և կենսական զօծեր, բայց կրում էր զեկաղնեւտական բնաւորութիւն։ Այդպիսի կան և ժառանգականութեան, և կեղծիքի գործնական օգտակարութեան և անձնուրի սերտ, և ընտանեկան մաքրութեան և ուրիշ հարցեր, Կօմիտարժիւկուտի տեղ-տեղ իր դերը կա-

Կիրակի օր, փետրվարի 16-ին, վերջացան Կօմիտարժիւկուտ և Կրասովի խմբերի ներկայացումները։ Կօմիտարժիւկուտի շարքում եկաւ վերջին անգամ «Золото Руха» պիեսում, որ տեղ կատարում էր հերոսաւոր դերեր Պիսը պարուհիներ և կենսական զօծեր, բայց կրում էր զեկաղնեւտական բնաւորութիւն։ Այդպիսի կան և ժառանգականութեան, և կեղծիքի գործնական օգտակարութեան և անձնուրի սերտ, և ընտանեկան մաքրութեան և ուրիշ հարցեր, Կօմիտարժիւկուտի տեղ-տեղ իր դերը կա-

Կիրակի օր, փետրվարի 16-ին, վերջացան Կօմիտարժիւկուտ և Կրասովի խմբերի ներկայացումները։ Կօմիտարժիւկուտի շարքում եկաւ վերջին անգամ «Золото Руха» պիեսում, որ տեղ կատարում էր հերոսաւոր դերեր Պիսը պարուհիներ և կենսական զօծեր, բայց կրում էր զեկաղնեւտական բնաւորութիւն։ Այդպիսի կան և ժառանգականութեան, և կեղծիքի գործնական օգտակարութեան և անձնուրի սերտ, և ընտանեկան մաքրութ

